

jekt (rövidített nevén: CASS) kidolgozására támogatásért pályáztak a skót felsőoktatási finanszírozási alaphoz (SHEFC). A pályázat nem járt sikerrel, ezért újabban egy kísérleti megoldást igyekeznek tető alá hozni a Skót Nemzeti Könyvtár hathatós közreműködésével.

IVATTULAINEN, Pentti: National repository initiatives in Europe. = Library Collections, Acquisitions, & Technical Services, 28. köt. 1. sz. 2004. p. 39–50./

(Sonnevend Péter)

Az Európai Unió Copeter projektje a könyvtárak együttműködéséért Szentpéterváron

A könyvtárak együttműködése Oroszországban (1991–2003)

A Szovjetunió összeomlása (1991) óta a könyvtárak helyzete és a könyvtári együttműködés drámaian megváltozott Oroszországban. Először szétesett a korábbi centralizált szervezeti struktúra, amelynek keretében a központi katalogizálás, a külföldi irodalom beszerzése és a könyvtárközi kölcsönzési rendszer működött. Bizonyos mértékben A Nyílt Társadalom Intézet/Soros Alapítványok Hálózata és az Orosz Alaputatási Alap lépett a korábbi központi rendszer helyébe. Az orosz könyvtárak mindenképpen nehéz időszakot éltek át: Moszkvából nem kaptak támogatást, és a költségvetési hiányok miatt a fenntartó intézménytől sem.

A *Nyílt Társadalom Intézet* elsőként ösztönözte a könyvtárak együttműködését, amikor meghirdette a könyvtári automatizálási programot (1998–2003). Ennek felső szintjén (nemzeti szinten) a szabványok és szabályok kidolgozása volt, valamint a letölthető, jó minőségű bibliográfiai rekordok előállítás. A második szintre a földrajzi vagy tematikus alapon szervezett konzorciumok kerültek, míg a harmadik a helyi könyvtárak szintje, amelyek hozzájutnak a nemzeti és a konzorciális szintű forrásokhoz és szolgáltatásokhoz, valamint helyi rekordokkal egészítik ki a központi katalógusokat.

Ezt az ideális elképzelést nehéz a gyakorlatban megvalósítani. Hiányoztak az elektronikus korban szükséges szabványok; csak néhány könyvtár használta a RUSMARC (a UNIMARC orosz változata) formátumot; a helyi besorolási rekordok és tezauruszok voltak fölényben; a katalogizálásakor a legtöbb könyvtárban az autopszia az előírás. Ezért a könyvtári automatizálási program legfontosabb eredménye a kötelező könyvtári szabványok megalkotása volt azok számára, akik részt kívántak venni az ún. versenyprojektekben. Ezeket a pro-

jekteket a Soros Alapítvány finanszírozta, a résztvevők pályázat alapján jutottak a támogatáshoz. A projektek egyik ága könyvtári konzorciumok létrehozására irányult. 47 régióból mintegy 200 könyvtár kapcsolódott be, 14 konzorciumot alakítva. A kb. 22 millió bibliográfiai rekordot szolgáltató konzorciumok egyike a *RUSLANet*, amely Oroszország északnyugati régióját fogja össze, szentpétervári központtal. A *Copeter* projekt koordinátora a Szentpétervári Műszaki Egyetem, illetve az ennek keretében működő Konzorciális Könyvtári Információs Rendszerek Intézete.

A konzorcium indulásakor a regionális közös katalógus alapján a következő szolgáltatásokat nyújtotta:

- katalogizálás a rekordok másolásával,
- elektronikus dokumentumrendelés,
- elektronikus dokumentumszolgáltatás,
- elektronikus könyvtári szolgáltatások.

A Copeter projekt

Résztvevők

Az Orosz Föderáció részéről:

- Szentpétervári Műszaki Egyetem,
- Szentpétervári Elektrotechnikai Egyetem,
- Szentpétervári Közgazdasági és Pénzügyi Egyetem.

Az Európai Unió részéről:

- Antwerpeni Egyetem (Belgium) – a projekt koordinátora az EU részéről,
- Maastrichti Egyetem (Hollandia).

Futamidő

2002. április – 2004. április (kétéves Tempus projekt).

Finanszírozás

Az EU 266 ezer euróval támogatta a projektet, a közreműködőktől a végrehajtáshoz szükséges többletmunkaerő finanszírozását várták.

A projekt célja

1. a konzorcium felépítése,
2. a könyvtárak és a konzorcium irányítása,
3. közös katalógus építése,
4. elektronikus dokumentumrendelés,
5. elektronikus dokumentumszolgáltatás.

Megvalósítás

1. A *konzorciális szerződést* mindhárom közreműködő orosz egyetem aláírta. Ez az orosz viszonyok között nem lebecsülendő, mivel nincsenek hozzászokva a formális szerződések rendszeréhez. A szerződés a résztvevők jogait, kötelességeit és feladatait rögzíti. A projekt sikerét az biztosítja, hogy az egyetemek legmagasabb szintű vezetőit vonták be a munkába.

2. A korábbi rendszerben az orosz könyvtárakban nem volt meg sem a helyi, sem a konzorciális *szervezéshez és irányításhoz* szükséges szakértelem. Ezért a projekt futamidejének és a pénznek egy részét arra használták, hogy a hiányt pótolják a *belga és holland tapasztalatok* megismertetésével.

3. A *közös katalógus* prototípusa már a Copeter indítása előtt is működött Z39.50 alapon. Erre épült a projekt; a Z39.50 kliens a következő online műveleteket támogatja:

- a bibliográfiai és besorolási rekordok párhuzamos keresése Z39.50 protokollon keresztül elérhető külső forrásokban,
- USMARC-RUSMARC konvertálás oda-vissza,
- távoli frissítési és törlési műveletek az adatbázisban – a jogosult felhasználók számára.

A Copeter indulásakor a közös katalogizálásban hat könyvtár működött együtt, közülük három egyúttal a projekt résztvevője is volt. 2004 áprilisában a közreműködők száma 12-re nőtt. A retrospektív konvertálás során a résztvevők 80%-a a rekordokat az adatbázisból töltötte le. Új könyvek katalogizálásakor a rekordok másolása 30-40% körül van. A közös katalógus legnagyobb jelentősége a könyvtárközi kölcsönzésben érzékelhető.

4. és 5. A RUSLANet keretében az első szolgáltatás az elektronikus *dokumentumrendelés és*

-szolgáltatás volt. Ehhez az ISO szabványokat használták. Mivel az ISO könyvtárközi kölcsönzési szabványa meglehetősen bonyolult, ezt csak fokozatosan vezetik be.

A RUSLANet végfelhasználói egyelőre nem küldhetnek közvetlenül könyvtárközi megrendeléseket más könyvtáraknak, a szolgáltatás a konzorciumi tagok között a könyvtárosok segítségével működik. A tagkönyvtáraknál üzembe helyezték a könyvtárközi műveletekhez szükséges kliens-szoftvert, többségük az Ariel szoftvert is beszerezte, de a két program a cikk írásakor még nem volt összekapcsolva.

Az elektronikus dokumentumrendelést és a másolatszolgáltatást egyelőre kevesen veszik igénybe, aminek egyik fő oka a pénzihiány. Másik oka, hogy a projekthez nem csatlakozó, két nagy szentpétervári könyvtárba (Orosz Nemzeti Könyvtár, Tudományos Akadémia Könyvtára) hagyományos módon, papíron küldik a kéréseket. Az új szolgáltatásokra és a könyvtáraknak a nyugat-európai dokumentumszolgáltatók elérésére irányuló reklámok lényegesen növelhetik a forgalmat.

Teljes szövegű adatbázisok elérése

A Copeter második évének programja a teljes szövegű adatbázisok elérését tartalmazta a következőkre vonatkozóan:

- helyileg tárolt szövegek;
- a weben ingyenesen elérhető, jó minőségű könyvek és folyóiratok;
- az EBSCO elektronikus folyóiratkosarai.

A külső finanszírozásból támogatott projektek esetében fontos kérdés a fenntarthatóság. A Copeter életképességét mutatják:

- Oroszországban javult a gazdasági helyzet, aminek közvetlen hatása van az egyetemek finanszírozására;
- a könyvtáraknak jelentős szerepük van az orosz egyetemeken;
- az orosz munkatársak jól képzett, klasszikus könyvtárosok.

/BORM, Julien Van: *To Russia with love. Copeter: a European Union project in St Petersburg for library co-operation in general, ILDS in particular.* = *Interlending & Document Supply*, 32. köt. 3. sz. 2004. p. 159-163./

(Viszocsek Eszter)